

Wpisy okolicznościowe z okazji dnia osób z niepełnosprawnościami na stronach administracji samorządowej – analiza ramowania

Zbigniew Głąb
Uniwersytet Łódzki

<https://doi.org/10.18778/1733-8069.18.4.03>

Słowa kluczowe: analiza ramowania, studia o niepełnosprawności, administracja samorządowa

Abstrakt: W artykule przedstawiono wyniki analizy materiałów zamieszczanych z okazji dnia osób niepełnosprawnych (3 grudnia) na stronach internetowych prowadzonych przez gminy, powiaty i województwa. Celem było wskazanie głównych schematów postrzegania niepełnosprawności, rozumianej w kategoriach problemu społecznego, przez administrację publiczną (samorządową).

Na podstawie analizy ramowania (ang. *framing analysis*) zostały zidentyfikowane ramy: charytatywna, medyczna i społeczna – korespondujące ze znanymi z literatury przedmiotu modelami niepełnosprawności. Zastosowana perspektywa objęła również rezonans ram – w tym ich wiarygodność, a także potencjał oddziaływania na odbiorców.

W artykule podjęta została również refleksja związana ze wzajemną relacją badacza i metody, wskazująca na trudności związane z interpretacją materiałów za pomocą analizy ramowania.

Zbigniew Głąb

Dr, adiunkt w Katedrze Socjologii Stosowanej i Pracy Socjalnej Uniwersytetu Łódzkiego. Prowadzi badania z zakresu *disability studies*. Zajmuje się w szczególności takimi zagadnieniami, jak koncepcja niezależnego życia osób z niepełnosprawnościami, ruchy społeczne osób z niepełnosprawnościami, socjologiczne determinanty polityki społecznej wobec niepełnosprawności

e-mail: zbigniew.glab@uni.lodz.pl

© by the author, licensee University of Lodz, Poland
This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution license CC-BY-NC-ND 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

Wprowadzenie

Niepełnosprawność, jako jeden z problemów społecznych, podlega stałemu definiowaniu przez różne grupy – osoby z niepełnosprawnościami (OzN), ich sojuszników, rodziny, specjalistów, a także przedstawicieli administracji publicznej. W badaniach nad postrzeganiem niepełnosprawności niewiele miejsca poświęca się tej ostatniej grupie i jej sposobom rozumienia niepełnosprawności – a jest to zagadnienie ważne ze względu na to, że to właśnie administracja publiczna jest odpowiedzialna za kształtowanie (na poziomie wykonawczym) polityk publicznych wobec niepełnosprawności. Jednocześnie, co zauważa Karol Franczak (2014: 51): „[...] jak pokazuje wiele analiz korpusowych, w sprawie definiowania problemów i dostarczania informacji na ich temat media polegają często na przedstawicielach administracji publicznej. [...] Z czasem forsowane przez administrację ramy mogą stać się podstawą oceny rzeczywistości”.

Głównym celem prezentowanej analizy było wskazanie schematów interpretacyjnych (ram), jakimi posługuje się administracja publiczna w stosunku do zjawiska niepełnosprawności (rozumianego w kategoriach problemu społecznego) i odniesienie ich do modeli niepełnosprawności znanych z literatury przedmiotu¹, a także zbadanie rezonansu ram stosowanych przez administrację publiczną z ramami indywidualnymi. Dodatkowe cele stanowiły: refleksja nad użytecznością analizy ramowania do badań administracji publicznej, a także nad wpływem „efektu badacza” na interpretację materiałów.

Analiza została oparta na materiałach zamieszczonych na stronach internetowych jednostek administracji samorządowej z okazji dnia osób niepełnosprawnych (3 grudnia) z lat 2015–2021. Zakres chronologiczny podyktowany był dostępnością danych. Natomiast wybór lokalnych centrów administracyjnych wiązał się z zakładaną przypadkową dostępnością pewnego rodzaju materiałów dla osób niezwiązanych z tematyką niepełnosprawności, które w toku poszukiwania informacji na stronach samorządowych czy załatwiania spraw administracyjnych mogą natrafić na wizualizacje (oraz teksty) dotyczące niepełnosprawności. Innymi słowy: są one wystawiane na ekspozycję pewnych ram stosowanych przez urzędników, którzy sami niekoniecznie muszą być specjalistami w dziedzinie niepełnosprawności. Z tego tytułu analizą objęto materiały pojawiające się na głównych stronach gmin, powiatów i województw, z wyłączeniem jednostek specjalistycznych, takich jak szkoły specjalne, ośrodki pomocy społecznej czy warsztaty terapii zajęciowej. Tak ujęte warunki brzegowe podyktowane były chęcią zbadania ram, jakimi posługują się „niespecjaliści”, a więc urzędnicy niepracujący w wyspecjalizowanych jednostkach związanych z niepełnosprawnością, kierujący informacje do odbiorców, którzy na co dzień niekoniecznie zainteresowani są tą tematyką.

---

1 W literaturze przedmiotu przyjęto powszechnie termin „model”, który określa konkretne perspektywy związane z postrzeganiem niepełnosprawności jako zjawiska społecznego. Perspektywy te wiążą się w znacznym zakresie z postrzeganiem niepełnosprawności w kategoriach problemu społecznego i wskazywaniem jego rozwiązań. Funkcjonowanie w danym modelu niepełnosprawności na poziomie wykonawczym (np. w polityce społecznej) skutkuje odpowiednimi działaniami wobec niej, takimi jak izolacja, włączanie społeczne czy normalizacja.

Wybór analizy ramowania jako metody badawczej wynikał z możliwości jej zastosowania w rozpoznaniu schematów interpretacji służących definiowaniu ważnych kwestii i problemów społecznych (Czyżewski 2010; Franczak 2017). W podstawowym założeniu jest ona wykorzystywana do analizy przekazów medialnych. Powstają jednak również opracowania (i w ich nurt wpisuje się proponowana analiza), które – wykorzystując metodę – opierają się na innych materiałach i stawiają przed sobą nieco inne cele (choć nadal oparte na identyfikacji ram)². Wśród przykładów można wymienić analizę roli uniwersytetów dla zrównoważonego rozwoju, opartą na publikacjach naukowych (Cuesta-Claros i in. 2021), analizę zgłoszeń do konsultacji (wysyłanych przez jednostki administracji publicznej oraz jednostki naukowe, organizacje pozarządowe i jednostki sektora prywatnego) prowadzonych przez Światową Organizację Zdrowia – dotyczących redukcji szkodliwego używania alkoholu (Rinaldi i in. 2021) czy analizę informacji na temat Nigerii, zawartych w amerykańskich podręcznikach z zakresu historii, kultury i geografii (Odebiyi, Sunal 2020). Warto również wskazać analizy materiałów wizualnych, takie jak badania oparte na zdjęciach związanych z pandemią COVID-19, zamieszczanych przez chińskie i amerykańskie media (El Damanhoury, Garud-Paktar 2021), materiałów naukowych dotyczących zmian klimatycznych (Warddekker, Lorenz 2019), a także materiałów wykorzystywanych przez ISIS (Winkler i in. 2021).

Niepełnosprawność jako problem społeczny

Społeczna definicja niepełnosprawności zawarta w Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych brzmi następująco: „[...] do osób niepełnosprawnych zalicza się te osoby, które mają długotrwałe naruszoną sprawność fizyczną, umysłową, intelektualną lub w zakresie zmysłów, co może, w oddziaływaniu z różnymi barierami, utrudniać im pełny i skuteczny udział w życiu społecznym, na zasadzie równości z innymi osobami” (Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych 2006: art. 1). Niepełnosprawność, ze względu na swój zasięg występowania – około 10% populacji (Kubicki 2017) oraz charakter (występowanie „globalne” – we wszystkich grupach społecznych), może być definiowana jako problem społeczny – wymagający przeciwdziałania z powodu uciążliwość dla znacznej części społeczeństwa (por. Pacholski, Słaboń 2010).

Aby dane zjawisko mogło zostać uznane za problem społeczny, musi być za taki „[...] uznane w procesie społecznego obserwowania rzeczywistości i przypisywania jej określonych sądów” (Frysztacki 2009: 17). Niepełnosprawność jest identyfikowana nie tylko jako problem społeczny poprzez różne grupy wpływu (ang. *influential groups*) – takie jak OzN, ich rodziny, osoby z otoczenia – często skupione w organizacjach pozarządowych³ lub nieformalnych grupach, ale jest również przedmiotem zainteresowania w szerszych kręgach – wspólnot lokalnych, jednostek samorządowych, znajduje się

2 Należy w tym miejscu zauważyć, że granica między materiałem typowo „dziennikarskim” a analizowanymi w prezentowanej pracy materiałami administracji publicznej nie jest ostra, jako że materiały dostępne na stronach internetowych również mają cechy przekazu medialnego.

3 Są to zarówno organizacje działające na rzecz osób z niepełnosprawnościami, mające charakter pomocowy i zajmujące się jednocześnie rzecznictwem w kwestii niepełnosprawności, jak i organizacje tworzone przez same osoby z niepełnosprawnościami (ang. *disabled people's organisations* – DPO), których celem jest wpływanie na politykę społeczną poprzez zabieranie głosu we własnej sprawie.

w obrębie polityki państwa, także w obszarze badań wielu dyscyplin naukowych, w tym socjologii. Działalność grup wpływu prowadzi do identyfikacji problemów oraz do prób konstruowania ich rozwiązań. Jednocześnie przyczynia się do zainteresowania niepełnosprawnością zarówno decydentów, jak i „zwykłych” (niezwiązanych z niepełnosprawnością) członków społeczeństwa, sprawiając, że zostaje ona uznana za problem społeczny w szerszych kręgach (por. Frysztacki 2009).

Kwestia niepełnosprawności stała się problemem, który wymaga działania zbiorowego na różnych poziomach, m.in. społecznym, ekonomicznym, politycznym. Jednocześnie w pewnych grupach (OzN, aktywistów, osób odpowiedzialnych za kształtowanie polityk publicznych) istnieje coraz silniejsze przekonanie, że jego rozwiązanie jest możliwe. Wyrazem tego stało się powstanie społecznego modelu niepełnosprawności. Model ten zakłada rozwiązywanie problemu niepełnosprawności poprzez wprowadzanie zmian polegających na dostosowaniu warunków społecznych w taki sposób, aby ułatwić włączenie OzN w główny nurt życia społecznego (Barnes, Mercer 2008; Goodley 2017). Problem ten wydaje się zatem możliwy (przynajmniej w pewnym stopniu) do pokonania, co skłania ludzi do angażowania się w jego rozwiązywanie, czego wyrazem są coraz liczniejsze organizacje zajmujące się niepełnosprawnością, krystalizujący się w Polsce ruch osób niepełnosprawnych, a także wdrażanie polityk publicznych na poziomie państwa. Niepełnosprawność, przy swoim szerokim zasięgu, jest powszechnie uznawana za zjawisko negatywne, a chęć jego rozwiązania jest aprobowana (przynajmniej na poziomie deklaracyjnym) przez znaczną część populacji. Powyższe uwagi pozwalają uznać ją za problem społeczny (Frysztacki 2009; Sztumski 2010; Nowak 2011; Miś 2019).

Niepełnosprawność ma charakter globalny – występuje na całym świecie w różnych grupach społecznych. Jako problem społeczny stanowi pewną formę dezorganizacji społecznej, odbiegając od ogólnych wzorców społecznych (m.in. w sferze zachowań i kontaktów międzyludzkich, a także w sferze związanej z konstruowaniem wzorców „normalnego” ciała). Wiąże się to zarówno ze stereotypami dotyczącymi OzN, jak i ze zjawiskiem społecznego wymazywania niepełnosprawności, co prowadzi do braku głębszego zainteresowania społecznego problemami OzN (por. Barnes, Mercer 2008). Powoduje to swoisty paradoks, w którym niepełnosprawność jest postrzegana jako problem społeczny, ale w wielu przypadkach może zostać przeoczona czy pominięta. Dlatego też wymaga ona badań, pozwalających na wskazanie jej charakteru jako problemu (por. Nowak 2011). Niepełnosprawność może stanowić problem jako zjawisko całościowe lub też może być zbiorem różnego rodzaju (pod)problemów – od tych o charakterze globalnym, jak np. udział OzN w rynku pracy czy zasady przyznawania i finansowania świadczeń, do tych o wąskim zakresie, jak np. kwestie bezrobocia niepełnosprawnych absolwentów szkół wyższych czy niepracujących opiekunów OzN.

Analiza ramowania – zarys

Analiza ramowania (ang. *framing analysis*) bywa kojarzona z analizą ramową (ang. *frame analysis*) Ervinga Goffmana, jednak nie ma tutaj bezpośredniego przełożenia, a związki są nikłe ze względu na to, że ta druga odnosi się do socjologii interakcji i związanych z nią wielowarstwowych układów

znaczeń oraz całościowego „[...] konstruowania definicji sytuacji lub przekazu” (Czyżewski 2010: XLI). Ramowanie stało się subdyscypliną z pogranicza socjologii, politologii i medioznawstwa, istotną dla badań nad przekazami medialnymi, formowaniem dyskursu publicznego, rolą dziennikarstwa, oddziaływaniem mediów, kształtowaniem sfery obywatelskiej i nowych ruchów społecznych (Czyżewski 2010; Franczak 2017).

Analiza ramowania osadzona jest w konstrukcjonistycznej wizji charakteru życia społecznego jako analiza schematów interpretacji obecnych w różnych formach przekazów medialnych (ramy komunikacji publicznej), a także w procesie odbiorczym adresatów treści (ramy indywidualne). Istotne jest tutaj nie tylko to, co jest komunikowane, ale też to, w jaki sposób atrybuty spraw są prezentowane, aby wpłynąć na reakcje i postawy opinii publicznej. Komunikujący mogą uwypuklać pewne aspekty postrzeganej rzeczywistości i formułować je poprzez używanie (lub unikanie) konkretnych słów, fraz, obrazów, symboli, skojarzeń – promując konkretną definicję problemu, diagnozę przyczyn, ocenę moralną i propozycje rozwiązań (Entman 1993; 2007; Kuypers 2009; El-Nawawy, Elmasry 2017).

Ramowanie można postrzegać jako proces, w którym pewne elementy rzeczywistości są integrowane z konstrukcją konkretnej interpretacji. Inaczej rzecz ujmując, jest to proces, w którym ludzie rozwijają określoną konceptualizację danej kwestii lub reorientują myślenie o niej. Wiąże się z tym praktyka ukrywania lub uwypuklania pewnych idei czy ich powtarzania w celu odwrócenia uwagi od danych niezgodnych z przekazywanymi treściami (Chong, Druckman 2007; Sesen, Dogan, Siker 2019). Innymi słowy: „[...] ramowanie może być rozumiane jako wzięcie pewnych aspektów naszej rzeczywistości i uczynienie ich bardziej dostępnymi niż inne” (Kuypers 2009: 181). Jednocześnie należy podkreślić, że nadawcy komunikatów nie zawsze muszą być świadomi tworzenia konkretnych ram, a tym samym stymulowania odbiorców do postrzegania określonych faktów w szczególnie sposób (Kuypers 2009). Ramowanie może być postrzegane jako strategia manipulacji i zwodzenia jednostek lub też bardziej neutralnie – jako proces uczenia się, w którym ludzie nabywają wspólnych przekonań, a także jako uzgadnianie wspólnych norm społecznych (Chong, Druckman 2007).

Jednym z najważniejszych punktów poddawanych dyskusji nad ramami jest pytanie, w jakim stopniu ramy używane w mediach są podobne do ram odbiorców. Wiąże się z tym problem skuteczności wpływu ram medialnych (tworzonych przez „elity” – polityków, media czy grupy interesu) na odbiorców („zwykłych” obywateli) – czy ramy te faktycznie kształtują schematy interpretacyjne odbiorców, czy też raczej ich skuteczność wynika z tego, że trafiają one w już wcześniej uformowane w umysłach odbiorców podobne ramy (Chong, Druckman 2007; Franczak 2017). Jak zauważa Robert M. Entman (1993), teksty mogą uwypuklać fragmenty informacji poprzez ich odpowiednie rozmieszczenie, powtarzanie, ale również powiązanie z symbolami znanymi kulturowo, wpisującymi się w system wartości odbiorcy.

Ramy medialne mogą być rozpatrywane jako zmienne zależne lub niezależne. W pierwszym przypadku badaniom podlegają czynniki wpływające na modyfikację ram, w drugim zainteresowanie badaczy skupia się na efektach ramowania i odpowiedzi na pytanie, czy sposób, w jaki odbiorcy

ramują określone sprawy, popycha ich do społecznego zaangażowania i jakiejś formy aktywności (Franczak 2017: 149–150). Przyjęte w prezentowanym badaniu stanowisko konstrukcjonistyczne skłania jednak do odejścia od terminologii neopozytywistycznej na rzecz analizy w kategorii wzajemnych oddziaływań.

Istotne jest to, w jaki sposób warunkowane są schematy interpretacyjne dziennikarzy, czy też szerzej – osób publikujących treści. Można wyróżnić tutaj normy społeczne, wartości, jak też naciski instytucjonalne czy grupowe. Jednocześnie ważne są indywidualne postawy twórców treści, ich światopogląd, orientacja polityczna, a także zawodowa rutyna oraz utrwalone procedury (np. dziennikarskie), takie jak potrzeba upraszczania czy etykietowanie, i „[...] reprodukcja kulturowo zakorzenionych sposobów widzenia rzeczywistości” (Franczak 2017: 150).

Pojawia się również pytanie o wpływ funkcjonujących w mediach schematów interpretacyjnych na ramy indywidualne. Te ostatnie należy rozumieć jako pewne „skupiska idei” czy też „wewnętrzne struktury myślenia” przechowywane w psychice jednostek, wpływające na przetwarzanie przez nie informacji. Możliwe są tutaj dwa warianty. W pierwszym przypadku rozpatrywany jest wpływ ram medialnych na ramy indywidualne, co wiąże się z pytaniem o to, w jaki sposób te drugie są odwzorowaniem pierwszych. W drugim przypadku chodzi „[...] o potencjalny wpływ ram, którymi kierują się ludzie, na procesy interpretacyjne mogące przełożyć się na wsparcie dla ruchów społecznych lub owocujące udziałem w innych działaniach zbiorowych” (Entman 1993: 53).

Franczak (2017) – za Dietramem A. Scheufelem – przedstawia fazowy model ramowania, składający się z czterech powiązanych ze sobą procesów. Pierwszym z nich jest budowanie ram (ang. *frame building*), wiążące się ze strategią ich wyboru przez nadawców komunikatów medialnych. Istotne są tutaj czynniki wpływające na tworzenie schematów interpretacyjnych, takie jak rutyna dziennikarska, orientacja polityczna danego medium czy presja zewnętrzna. Drugim procesem jest osadzanie ram (ang. *frame setting*) – oddziaływanie ram medialnych na ramy indywidualne w powiązaniu z uwydatnieniem ram (ich dostępnością) oraz postrzegana przez odbiorców ważnością ram. Kolejnym procesem są efekty ramowania na poziomie indywidualnym (ang. *individual-level effects of framing*). Odnosi się on do wpływu ram indywidualnych na procesy psychologiczne jednostek i idące za tym ich zachowania czy nastawienia. Ostatni proces nosi nazwę „dziennikarze jako publiczność” (ang. *journalists as audiences*). Jest on związany ze zwrotnym wpływem wypracowanych przez odbiorców indywidualnych schematów interpretacyjnych i wynikających z nich oddziaływań na dysponentów ram medialnych, czyli autorów treści dostępnych publicznie. W przypadku dziennikarzy ważna jest również ich podatność na ramy tworzone przez inne redakcje, ale także dominujące aktualnie oczekiwania i nastroje społeczne, co prowadzi do powstawania spirali wyjaśnień i pewnego rodzaju „stadności mediów”. Jednocześnie schematy interpretacji mogą powstawać wśród „elit” i „spływać do mas” lub też powstawać oddolnie, aby następnie „zostać przechwycone przez dziennikarzy, środowiska polityczne lub liderów” (Franczak 2014: 140). Nie jest to zatem komunikacja jednostronna, nawet jeśli jest asymetryczna (Chong, Druckman 2007).

Ważkim zagadnieniem jest rezonans ram, czyli pytanie, dlaczego pewne ramy stają się nośne, podczas gdy inne się nie przyjmują. Rezonans polega tutaj na współgraniu (rezonowaniu) schematów poznawczych ram medialnych z ramami indywidualnymi. Może być on zarówno efektem celowego działania, jak i wynikać ze wspólnych twórców i odbiorców treści medialnych idei czy wzorców kulturowych. Rezonans wiąże się z kwestią dostosowania ramy (ang. *frame alignment*) do doświadczenia odbiorców, co uzyskiwane jest przy zastosowaniu pewnych operacji mających na celu zachęcenie odbiorców do przyjęcia danej ramy. Pierwszą z nich jest budowanie mostów (ang. *frame bridging*), które pozwala odbiorcom na zobaczenie, że ich zapatrywania na określony problem są podobne do zapatrywań nadawców (twórców ram medialnych). Zabieg ten uzyskiwany jest np. poprzez bezpośrednie nawiązanie do sytuacji jakiejś grupy lub też łączenie co najmniej dwóch ram, czego efektem jest powstanie nowej jakości, z którą może utożsamiać się grupa odbiorców. Inną operacją jest wzmocnienie (ang. *frame amplification*), polegające na eksponowaniu pewnych atrybutów ramy na rzecz „schowania” innych. Wiąże się ono z uwypukleniem cech i wartości, które zostały stłumione lub zapomniane. Kolejną operacją jest rozszerzenie (ang. *frame extension*), polegające na zastosowaniu danej ramy do nowych problemów lub grup. Ostatnią operacją jest transformacja (ang. *frame transformation*). Zakłada ona zmianę perspektywy i wprowadzenie nowych sposobów rozumienia dotychczasowych sytuacji – wcześniej uznawanych za naturalne (jak np. stosunki pracownicze) – i transformację ich w sytuacje niesprawiedliwe, które wymagają naprawy (Snow i in. 1986; Franczak 2017; por. Ketelaars, Walgrave, Wouters 2014).

W literaturze przedmiotu zwraca się również uwagę na wiarygodność ram. Jest ona wypadkową trzech czynników. Pierwszym z nich jest spójność – związana z umiejętnością budowania przekazu medialnego opartego na wartościach, z którymi identyfikują się odbiorcy, oraz na sposobie prezentacji problemu i jego diagnozy. Drugim czynnikiem jest wiarygodność empiryczna – umiejętność dostosowania komunikatu do perspektywy widzenia świata przez jego odbiorców. Ostatnim czynnikiem jest wiarygodność promotorów ram, czyli ludzi, którzy tworzą określone schematy interpretacyjne. Mogą być oni specjalistami w danej dziedzinie, członkami instytucji czy ruchów społecznych, dziennikarzami lub politykami. Ich wiarygodność budowana jest poprzez rzetelność z jednej strony i brak „wpadek” z drugiej, a także poprzez atrybuty osobiste, które pozwalają na oddziaływanie na wybrane grupy (Franczak 2017; por. Kuypers 2009).

Wobec znacznego szumu informacyjnego i nadprodukcji rozmaitych schematów interpretacji istotne dla rezonansu ram jest również ich uwydatnianie. Może mieć ono trzy wymiary, z których pierwszym jest centralność, odnosząca się do preferowanych przez nadawców wartości, które są istotne dla odbiorców identyfikujących się z nimi jako ważnymi dla ich życia i skłonnych do skupiania na nich uwagi. Kolejnym wymiarem jest współmierność doświadczeń, kiedy używane znaczenia są dostosowywane do doświadczeń odbiorców ram. Ostatnim wymiarem jest narracyjna wierność, która pojawia się, gdy schematy interpretacyjne danej ramy są zgodne z narracjami kulturowymi danej grupy (rezonans kulturowy) (Franczak 2017).

Warto również zwrócić uwagę na fakt, że ludzie zazwyczaj wystawieni są na ramy konkurujące ze sobą. W takim przypadku wybierają oni najczęściej ramę korespondującą z ich przekonaniem. Siła

ram opozycyjnych jest determinowana przez dystans, na jaki mogą one oderwać kogoś od własnych wartości, nawet jeśli rama z nimi zgodna również była obecna w debacie. Jednak, jak zauważają Dennis Chong i James N. Druckman (2007), kwestia funkcjonowania ramowania w warunkach konkurencji nie jest jeszcze dobrze rozpoznana. Stawiają oni pytania: „Czy konkurujące ramy mogą się wzajemnie znosić i wzmacniać istniejące wartości?“, „Czy mogą pchać ludzi do konfliktu?“, „Czy też raczej mogą motywować do bardziej wnikliwego badania konkurencyjnych alternatyw?“. Pytania te pokazują szerokie spektrum zagadnień, jakie może być przedmiotem zainteresowania badaczy.

Metoda

Identyfikacja i opis schematów interpretacyjnych nie mają jednej spójnej metodologii, a procedury badawcze nie są ściśle i nie gwarantują wyeliminowania „efektu badacza”. Wielu autorów „[...] zdradza przywiązanie do konkretnej opcji politycznej albo bezpośrednio wspiera określoną [...] wizję stosunków społecznych” (Franczak 2014: 147–148). Wyjście badacza poza własne ramy interpretacyjne może być zatem trudne i przyczyniać się do zniekształcania podejmowanych analiz. Entman (1993) podkreśla, że ponieważ uwypuklenie (ang. *salience*) danej kwestii jest produktem interakcji pomiędzy tekstem i odbiorcą – obecność ram w danym tekście, zidentyfikowanych przez badacza, nie gwarantuje ich wpływu na schematy myślenia szerszego audytorium. Należy jednak zauważyć, że spostrzeżenie to nie powinno zwalniać badacza z podejmowania refleksji nad swoimi działaniami.

Zarówno metody ilościowe, jak i jakościowe stosowane we framingu bywają poddawane krytyce. Te pierwsze pozwalają raczej na mierzenie ram niż ich wykrywanie. Natomiast jakościowe podejścia nie wprowadzają systematycznej procedury wykrywania ram i można je sprowadzić do interpretacji zebranego materiału, która oparta jest na postrzeganiu przez badacza danego problemu (podejście hermeneutyczne). Podejście holistyczne zakłada prostą procedurę analityczną, gdzie w pierwszym kroku budowana jest wstępna lista ram, a następnie tworzony jest klucz kodowy dla każdej ramy, oparty np. na charakterystycznych wyrażeniach, metaforach czy symbolach. Procedurę taką zastosowali Elif Sesen, Seyhmus Dogan i Perihan Siker (2019), analizując materiały prasowe za pomocą 19 słów kluczowych i 5 ram zidentyfikowanych wcześniej przez innych badaczy. Podejścia te pozostawiają jednak dużo swobody badaczowi i powodują „[...] ryzyko włączania rzeczywistości we wcześniej zidentyfikowane kategorie oraz odwracają uwagę od nowych sposobów postrzegania i rozumienia problematycznych kwestii” (Franczak 2017: 158).

Bardziej złożona (i obiecująca w kontekście unikania wyżej opisanych deficytów) jest strategia wykorzystania narzędzi ramowania i narzędzi rozumowania, pozwalających na identyfikację pakietu ramowego, definiowanego jako „[...] wiązki logiczne zorganizowanych środków, które funkcjonują jako zestaw wyróżniający dla ramy” (Franczak 2017: 165).

Narzędzia ramowania umożliwiają identyfikację tego, jak myśli się o danej kwestii. Mogą to być metafory, metonimie, typowe przykłady, analogie, slogany, aluzje do literatury i kultury. Analizie

poddane mogą być zarówno treści pisane, jak i dźwięk czy grafika. Narzędzia rozumowania pokazują, co powinno być z daną kwestią zrobione. W grę wchodzi tutaj różne strategie, jak poszukiwanie źródeł problemu, badanie możliwych konsekwencji działań, budowanie uzasadnień. Identyfikacja pakietów ramowych może zostać wsparta przez budowę matrycy (ang. *frame matrix*) pozwalającej na kodowanie narzędzi ramowania i rozumowania. Jej kształt wynika z samodzielnych dociekań badacza, możliwe jest jednak wskazanie najważniejszych wymiarów, takich jak metafory i stereotypy, wybory leksykalne, wizualizacje – dla narzędzi ramowania; wizja roli osoby występującej w ramie (jeśli taka osoba jest), definiowanie problemu, źródło problemu, atrybucja odpowiedzialności, proponowane rozwiązanie, moralna i emocjonalna podstawa ramowania⁴ – dla narzędzi rozumowania. Te ostatnie mogą być również rozpatrywane jako pewne strategie medialne związane z tym, w jaki sposób media wybierają tematy i rozumieją fakty (Franczak 2017; Sovianti 2019).

Zastosowanie metody

Ponieważ prezentowane badanie miało charakter pilotażowy (w kontekście niepełnosprawności i administracji publicznej) za główny cel zostały uznane: identyfikacja ram wraz z nawiązaniem do ich funkcji w rozumieniu Entmana (1993) oraz rezonans ram – jako podstawowe kategorie analizy ramowania.

Na użytek badania wykonana została matryca w podziale na narzędzia ramowania i narzędzia rozumowania. W narzędziach ramowania znalazły się: stereotypy, wybory leksykalne, wizualizacje. Kategoria pierwsza związana jest ze zjawiskiem ableizmu, którego źródłem jest przekonanie o niższości OzN, co przejawia się m.in. w licznych stereotypach na ich temat. Z wyborów leksykalnych mogą wynikać zarówno pewne postawy wobec OzN, ich postrzeganie, jak i znajomość (lub nie) środowiska niepełnosprawnościowego oraz jego postulatów w zakresie mówienia o niepełnosprawności. Istotną kwestią jest tutaj rozróżnienie pomiędzy mówieniem o „osobach niepełnosprawnych” i „osobach z niepełnosprawnością”. Pierwsze określenie w opinii części działaczy ruchu niepełnosprawnościowego ma charakter negatywny (ze względu na ujęcie holistyczne), drugie ma wyrażać nowoczesne podejście do niepełnosprawności jako jednej z wielu cech człowieka. Rozróżnienie to bywa jednak kwestionowane przez ruch osób niepełnosprawnych mieszczących się w nurcie *disability pride* i identyfikujących się przede wszystkim poprzez niepełnosprawność (określających siebie jako „niepełnosprawne”) (por. Carling-Jenkins 2016; Pamuła, Szarota, Usiekniewicz 2018).

Wizualizacje odnoszą się zarówno do pewnych zakodowanych kulturowo schematów – wyobrażeń na temat OzN, jak i do prób wprowadzania nowych rozwiązań. Tam, gdzie było to możliwe, analizie poddano również interakcje między postaciami widocznymi na wizualizacjach – w poszukiwaniu wzajemnych relacji, w tym hierarchii, a także ewentualnych stosunków władzy (por. Dan 2018).

---

4 Definiowanie problemu (ang. *problem definition*), wskazywanie jego źródła (ang. *casual interpretation*), ocena moralna (ang. *moral evaluation*) i proponowane rozwiązania (ang. *treatment recommendation*) opisywane są w literaturze jako funkcje ramowania (Hong 2013; Wibisono 2020; Cuesta-Claros i in. 2021; Rinaldi i in. 2021) w odwołaniu do pracy Entmana (1993).

W narzędziach rozumowania znalazły się: wizja OzN, definiowanie problemu, źródło problemu, atrybucja odpowiedzialności (wewnętrzna/zewnętrzna), proponowane rozwiązanie, emocjonalna i moralna podstawa ramowania. Wymienione kategorie pozwalają na identyfikację modelu niepełnosprawności, w jakiej osadzona jest dana wypowiedź (rozumiana tutaj jako tekst i obraz), a także na wskazanie postulowanych rozwiązań i sposobów myślenia o niepełnosprawności jako problemie społecznym.

Kolejnym etapem było kodowanie zebranego materiału, a następnie jego analiza pod kątem występowania prawidłowości pozwalających na identyfikację pakietów ramowych.

Jednocześnie w dyspozycji autora znajdowała się wiedza dotycząca modeli niepełnosprawności opisanych w literaturze – w szczególności medycznego, społecznego, prawno-człowieczego, charytatywnego, relacyjnego, ekonomicznego (szerzej o modelach niepełnosprawności: Mikołajczyk-Lerman 2013; Degener 2016; Goodley 2017)⁵.

Dobór materiałów

Do analizy wybrane zostały okolicznościowe wpisy zamieszczane na stronach jednostek polskiej administracji samorządowej z okazji dnia osób niepełnosprawnych (3 grudnia), mające postać „memów” – grafik z tekstem.

W doborze „memów” przyjęta została następująca metoda: w przeglądarce w trybie wyszukiwania grafiki wpisane zostały trzy frazy: 1) „3 grudnia niepełnosprawność”; 2) „dzień osób niepełnosprawnych 3 grudnia”; 3) „dzień osób z niepełnosprawnościami 3 grudnia” (aby uniknąć efektu „bańki informacyjnej” związanej z wcześniejszymi wyszukiwaniami, w przeglądarce usunięto pliki *cookies*). Istotne było uniknięcie problemu związanego z podwójnym stylem mówienia o niepełnosprawności i coraz powszechniejszym używaniem zamiennie dwóch zwrotów: „osoby niepełnosprawne” i „osoby z niepełnosprawnością”. Konstrukcja pierwszej frazy miała formę neutralną, natomiast dwie kolejne odpowiadały różnym sposobom mówienia o niepełnosprawności.

Pierwotnym założeniem był wybór „memów” z 2021 roku. Okazało się jednak, że uzyskany w ten sposób materiał byłby zbyt ubogi. Dlatego też ostatecznie zastosowane zostały frazy tylko z datą dzienną, co dało ostatecznie zbiór z lat 2015–2021. Wyszukiwanie materiałów zostało przeprowadzone jednorazowo 10 grudnia 2021 roku.

---

5 Ze względu na chęć uniknięcia powtórzeń w tekście oraz jego wydłużania zrezygnowano z omawiania wszystkich modeli. Modele zidentyfikowane w trakcie badania zostały opisane w części zawierającej wyniki – z uwzględnieniem ich konkretnych cech odnoszących się do analizowanego materiału. Literatura dotycząca modeli niepełnosprawności jest obszerna – tutaj wskazano tylko wybrane pozycje.

Wyniki wyszukiwania dla poszczególnych fraz dały po kilkanaście stron należących do jednostek administracji samorządowej: gmin, powiatów, województw, a także miast. Pominięte zostały strony jednostek prowadzonych przez organy administracji, takie jak szkoły specjalne, środowiskowe domy samopomocy czy ośrodki pomocy społecznej, a więc instytucje wyspecjalizowanych w tematyce niepełnosprawności.

Następnym krokiem było wybranie stron, które powtórzyły się przynajmniej dwukrotnie (przy użyciu różnych fraz – np. frazy pierwszej i drugiej). W kolejnym etapie do puli zostały włączone „memy” pojawiające się jednorazowo – takie, które bezpośrednio nawiązywały do „memów” pojawiających się częściej (np. były ich wariacjami – korzystającymi niekiedy z tych samych motywów graficznych, lub parafrazami – przedstawiającymi podobne motywy w nieco innej szacie graficznej). W ten sposób uzyskano 21 „memów”⁶. Analizowany materiał został pogrupowany w 12 kategorii obejmujących pojedyncze „memy” lub ich grupy zawierające podobne wyobrażenia – niekiedy korzystające ze wspólnych elementów graficznych. Materiały (kategorie) zostały oznaczone symbolami od M1 do M12.

Wyniki

Identyfikacja ram

W wyniku analizy zidentyfikowane zostały następujące ramy: medyczna, charytatywna i społeczna.

Rama charytatywna

„Mem” M3 prezentuje charytatywną perspektywę podejścia do niepełnosprawności. Osoby z niepełnosprawnościami przedstawione są tutaj jako „uczące” (w domyśle: swoje otoczenie – osoby bez niepełnosprawności) miłości, dostrzegania drugiego człowieka i bycia „obok” niego. Ukazane są jako osoby zależne, które radzą sobie z przeciwnościami dzięki miłości i obecności drugiego człowieka. Problem zdefiniowany jest tutaj jako brak wsparcia w walce z przeciwnościami losu, a jego źródłem jest brak empatii ludzkiej. Atrybucja odpowiedzialności znajduje się na zewnątrz: problemem nie są OzN, ale ich traktowanie pozbawione zewnętrznego wsparcia, które ma charakter charytatywny, ujawniający się w takich pojęciach, jak „obecność”, „miłość”, „człowiek jako największy skarb” oraz w bezpośrednich wezwaniach: „zauważ”, „pomóż”, „wespzyj” – stanowiących propozycję rozwiązania problemu. Moralna i emocjonalna postawa ramowania podkreślona jest również przez cytowanie Anny Dymnej, prowadzącej fundację „Mimo Wszystko” – znaną organizację o charakterze charytatywnym, działającą na rzecz OzN. W ramie charytatywnej osadzony jest również „mem” M7, na którym wózek jako symbol niepełnosprawności połączony został z sercem – symbolem miłosierdzia.

⁶ W dwóch przypadkach mamy do czynienia ze zdjęciem dodanym do krótkiego artykułu. W takiej sytuacji pod uwagę brane było zdjęcie oraz tytuł i lid artykułu. W jednym przypadku „mem” nie ma grafiki, a jedynie tło.

Rama charytatywna wiąże się także z infantyлизacją OzN, co ma swoje korzenie w postrzeganiu ich jako zależnych, uległych, niemających zdolności do podejmowania decyzji, potrzebujących opieki, niemogących wziąć za siebie pełnej odpowiedzialności. Na niektórych grafikach (M1, M3, M8) OzN przedstawione są jako dzieci lub też z dziecięcymi atrybutami (baloniki). Nie zawsze są to przedstawienia wprost. „Mem” M3 przedstawia osoby, wśród których wyraźnie widać dorosłych i dzieci. Dzieckiem jest dziewczynka z kucykami, a także osoba obok niej na wózku – sugeruje to zarówno rysunek twarzy, jak i umieszczenie jej bezpośrednio obok dziewczynki. W szeregu znajduje się też postać z laską (symbolizującą osobę niewidomą), która jest wyraźnie niższa od osób stojących obok niej, co może sugerować jej młodość (lub podległość)⁷.

Rama medyczna

„Mem” M4 zawiera tekst prezentujący medyczną ramę postrzegania niepełnosprawności. Osoby z niepełnosprawnościami przedstawione są tutaj stereotypowo jako zależne i posilkujące się rodziną oraz przyjaciółmi w pokonywaniu „przeciwności losu”. Wizja OzN to wizja osoby wymagającej opieki, podległej, nieco infantylniej (co jest wspólne z modelem charytatywnym). Problem jest tutaj zdefiniowany poprzez brak samodzielności, którą należy odzyskać, a jego źródłem jest niepełnosprawność, która „[...] nie powinna stać na przeszkodzie w dążeniu do realizacji ludzkich pragnień i marzeń” (M4). Odpowiedzialność została przypisana bezpośrednio OzN, które powinny rozwiązać problem poprzez konsekwentne podejmowanie rehabilitacji i odzyskiwanie samodzielności.

Istotnym stereotypem jest tutaj poruszanie się OzN na wózkach, które znalazły się na każdej z omawianych grafik. Niektóre grafiki (M1, M2, M3, M9, M11) przedstawiają niepełnosprawność w sposób bardziej zniuansowany, prezentując (obok wózka) rysunki przedstawiające osoby z niepełnosprawnością psychiczną lub intelektualną (rysunek głowy i mózgu), niewidome (osoba z laską lub psem-przewodnikiem), głuche (ręce tworzące znak). W niektórych przypadkach (M8, M11) dodatkowo pojawia się schematyczna postać człowieka, niesugerująca niepełnosprawności – może ona odnosić się do niepełnosprawności ukrytych, niewidocznych nawet przy bliższym kontakcie z daną osobą. Jednocześnie przeważa stereotyp wózka – wiele grafik umieszcza w centralnym miejscu osobę na wózku (M6, M8, M11), stosuje wyłącznie symbol wózka (M5, M7, M10, M12) lub nawet powtarza go w różnych miejscach (M3, M9).

Szczególny przykład stanowi M10, gdzie osoba z niepełnosprawnością została pokazana jako superbohater wjeżdżający samodzielnie na wózku na szczyt góry. Jest to wizja, w której źródłem problemu jest brak samodzielności, związany z fizycznym uszkodzeniem, a proponowanym rozwiązaniem jest usprawnianie jednostki i przygotowywanie jej do pokonywania trudności. Jednostka udowadnia tutaj możliwość funkcjonowania porównywalnego z osobami bez niepełnosprawności, co czyni ją godną traktowania na równi z nimi. Odpowiedzialność znajduje się zatem po stronie osoby z niepełnosprawnością, a jej starania mogą zostać docenione przez ogół.

⁷ Sugestii „dziecka” można również dopatrywać się dodatkowo (jako piątego przykładu) w M6. Wśród przedstawionych tam osób wyróżniają się osoba na wózku i dwoje dzieci. Interpretacja nie jest tutaj jednak oczywista.

W ramie medycznej niepełnosprawność rozpatrywana jest poprzez rodzaj fizycznego uszkodzenia (ang. *impairment*), które stanowi przyczynę problemu. Atrybucja odpowiedzialności jest tutaj wewnętrzna (sugeruje to również wybór leksykalny: „osoba niepełnosprawna”), co wskazuje, że problem znajduje się po stronie jednostki i wynika bezpośrednio z jej charakterystycznej cechy, jaką jest niepełnosprawność. Postawy moralna i emocjonalna osadzone są w perspektywie profesjonalistów – rehabilitantów, być może trenerów (np. usamodzielnienia), ale również mają aspekty charytatywne (pomocowe), wyrażające się w przywoływaniu rodziny i przyjaciół.

Rama społeczna

„Memy” M5 i M9 to przykłady, które określić można jako konstruuje ramę społeczną niepełnosprawności. Przedstawiona na zdjęciu sala konferencyjna z osobą na wózku na pierwszym planie (M5) sugeruje udział OzN w obradach na ich temat. Osoba na wózku jest sama, oddzielona pustym krzesłem od następnej osoby, co może sugerować jej samodzielność (brak podlegania czyjejś opiece). Sam wózek jest typu „aktywnego”, z którego korzystają osoby samodzielnie się na nim poruszające (w tym sportowcy z niepełnosprawnością). Nasuwa się tutaj pojęcie self-adwokatury (ang. *self-advocacy*), wiążące się z ruchem OzN głoszącym hasło „nic o nas bez nas”. Jego idea jest występowanie OzN we własnym imieniu i samodzielne dbanie o grupowe interesy (w tym również lobbowanie za konkretnymi rozwiązaniami w ramach polityk publicznych – por. Jakubas 2018). Z kolei M9 pokazuje osoby z niepełnosprawnościami jako aktywnych uczestników głównego nurtu życia społecznego, wykonujących „zwykłe” codzienne czynności, takie jak bieg, spacer, spotkanie ze znajomą/znajomym.

Również tutaj nie odcięto się od stereotypu wózka. Przedstawiona jest jednak inna niż w poprzednich ramach wizja OzN, które aktywnie uczestniczą w życiu społecznym. Problem został zdefiniowany jako brak odpowiednich rozwiązań dla funkcjonowania społecznego OzN (stąd potrzeba obrad – M5). Sugerowanym źródłem problemu, podobnie jak w poprzednich ramach, jest uszkodzenie (w tym przypadku narządu ruchu lub wzroku), jednak atrybucja odpowiedzialności znajduje się na zewnątrz – to nie OzN stanowią problem, ale brak społecznych rozwiązań dla nich. Proponowanym rozwiązaniem jest włączanie społeczne osób z niepełnosprawnościami przy ich aktywnym udziale.

Rezonans ram

Geneza i oddziaływanie ram

Analiza zidentyfikowanych ram prowadzi do pytania o czynniki wpływające na taką, a nie inną ich postać. Ramy charytatywna i medyczna wywodzą się z postaw mających długą historycznie tradycję – sięgającą starożytności (Stiker 1999) i stanowią niejako „naturalną” perspektywę rozpatrywania niepełnosprawności w kontekście osobistego nieszczęścia jednostki. Niepełnosprawność należy zatem naprawić (rama medyczna) lub też „ulitować się nad nią” (rama charytatywna). W kontekście medycznym jest ona widziana jako pewien rodzaj choroby, gdzie głównym remedium jest leczenie i rehabilitacja, prowadzące do przywrócenia do normy – rozumianej jako udział w życiu społecznym

podobny do udziału innych jednostek. Rama charytatywna ma również korzenie religijne, wiążące się ze wspieraniem słabszych (np. poprzez jałmużnę) jako drogą (lub jedną z dróg) do zbawienia. Medyczne i charytatywne postrzeganie niepełnosprawności jest zatem silnie zakorzenione kulturowo. Intencją obu tych podejść jest również pewnego rodzaju wymazywanie niepełnosprawności – poprzez jej „naprawienie” lub „ulżenie” osobom niepełnosprawnym dzięki wsparciu finansowemu czy instytucjonalnemu (Barnes, Mercer 2008).

Schematy interpretacyjne ram medycznej i charytatywnej w przypadku jednostek administracji publicznej wynikają prawdopodobnie zarówno z indywidualnych (prywatnych) postaw urzędników, jak i pewnej ogólnej polityki wobec niepełnosprawności osadzonej w tych ramach⁸. Wiąże się z tym również rutyna zawodowa, która nakazuje urzędowi rozpatrywanie niepełnosprawności poprzez system świadczeń (rama charytatywna) i rehabilitacji (rama medyczna).

Rama społeczna jest przykładem ramy, która powstała pod wpływem nacisków zewnętrznych. Jest to związane z coraz silniejszym ruchem OzN i przebijaniem się do świadomości publicznej idei społecznego modelu niepełnosprawności, kładącego główny nacisk nie na rehabilitację czy świadczenia, ale na likwidowanie różnego rodzaju barier – fizycznych i społecznych (Goodley 2017). Ratyfikacja przez Polskę w 2012 roku Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych znacznie wzmocniła ten przekaz ze względu na konieczność dostosowania polskiego prawodawstwa do jej wymogów. Mamy tutaj zatem do czynienia z naciskami oddolnymi (wyrażającymi się w działaniach organizacji pozarządowych – w tym tych tworzonych bezpośrednio przez OzN), przekładającymi się na odgórne implementacje nowego podejścia. Wyrazem tego jest przyjęcie przez Radę Ministrów Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021–2030, opartej na założeniach modelu społecznego.

Istotne jest pytanie o społeczny odbiór ram, czyli ich wpływ na ramy indywidualne. W przypadku niepełnosprawności odbiór ram medycznej i charytatywnej jest silnie widoczny, przejawia się w działaniach zbiorowych. Wyrazem tego są liczne organizacje pozarządowe działające na rzecz OzN. W Polsce są to przeważnie organizacje pomocowe (np. organizujące zbiórki pieniężne lub dostarczające pewnych usług). Ich celem jest bezpośrednia pomoc (np. pieniężna) oraz aktywizacja OzN (np. poprzez różnego rodzaju warsztaty) i rehabilitacja medyczna. Niejako „naturalne” odczucia wobec niepełnosprawności (takie jak litość, wyższość, chęć pomocy, przejmowanie odpowiedzialności) są tutaj kanalizowane i utwierdzane przez omawiane ramy. Natomiast odbiór ramy społecznej wciąż jeszcze jest ograniczony. Rozpatrywanie niepełnosprawności w kategorii barier, a nie fizycznego uszkodzenia, a tym samym zmiana z atrybucji wewnętrznej na zewnętrzną pozostaje w dalszym ciągu w odczuciu społecznym koncepcją w pewnym stopniu sztuczną – niezgodną z intuicją. Można jednak obserwować wpływ ramy społecznej na postawy indywidualne. Przejawia się to np.

---

⁸ W polskich realiach polityka społeczna wobec niepełnosprawności w dalszym ciągu opiera się w dużej mierze na koncepcji usprawniania i opieki (co przekłada się ciągle jeszcze na segregacyjny model wsparcia osób z niepełnosprawnościami – np. poprzez szkolnictwo specjalne czy odseparowane instytucje). Należy jednak zauważyć, że obecnie możemy obserwować zmianę w kierunku modelu społecznego, czego wyrazem jest ratyfikacja przez Polskę Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych, a ostatnio również przyjęcie Strategii na rzecz osób z niepełnosprawnościami na lata 2021–2030.

w powstawaniu organizacji zarządzanych bezpośrednio przez OzN (ang. *disabled persons' organizations*), prasy przez nie prowadzonej (jak czasopismo „Integracja”), organizowaniu spotkań (w tym ogólnopolskiego Kongresu osób z niepełnosprawnościami i lokalnych konwentów), szkoleniach dla self-adwokatów czy promocji nowoczesnych form wsparcia (jak asystencja osobista).

Warto odnieść się również do jednego ze wspomnianych w części teoretycznej procesów fazowego modelu ramowania, określanego „dziennikarze jako publiczność”. W omawianym przypadku dziennikarzy zastępują urzędnicy, jednak można tutaj obserwować podobny mechanizm, pokazujący wpływ indywidualnych schematów interpretacyjnych na nich jako autorów treści – zwłaszcza jeśli chodzi o ramy medyczną i charytatywną (w przypadku tej ostatniej wymowne jest cytowanie Anny Dymnej jako działaczki z obszaru typowo charytatywnego). Jednocześnie widoczna jest kwestia podatności na ramy tworzone przez inne urzędy. Nawet na niewielkiej próbie można zaobserwować powtarzanie grafik i treści pisanych – niekiedy dosłowne. Pojawiają się te same motywy (np. motyw wózka, baloników, dzieci). W jednym przypadku (M4) tekst został najprawdopodobniej skopiowany ze strony innej instytucji – bez zagłębienia się w treść. Świadczy o tym użycie formy żeńskiej („chciałabym życzyć”), pod którą podpisał się mężczyzna (Paweł). Jednocześnie pojawienie się ramy społecznej tylko w dwóch przypadkach pokazuje odosobnienie tego schematu interpretacyjnego.

Wydaje się, że medialne (urzędowe) ramy charytatywna i medyczna dobrze rezonują z ramami indywidualnymi. Wynikają one zapewne ze wspólnych autorom i odbiorcom wzorców kulturowych odnoszących się do niepełnosprawności. Szczególną uwagę należy zwrócić na dwa mocno eksponowane atrybuty tych ram: infantyлизację i wózek.

Infantyлизacja OzN jest silnie zakorzeniona w kulturze⁹. Wiąże się ze zwiększoną atencją w stosunku do tych osób, która ma miejsce już od najmłodszych lat ich życia. W relacjach dorosłych z dziećmi zachowania infantyлизujące wydają się normalne. W kontekście niepełnosprawności trudność pojawia się jednak w okresie przejścia z wieku dziecięcego w młodzieńczy, a później w dorosłość. W wielu przypadkach przejście to nie następuje lub jest niepełne. Silna potrzeba rodziców związana z opieką i ochroną własnego dziecka z niepełnosprawnością sprawia, że nie zmieniają oni swoich zachowań wraz z jego dorastaniem. Często jest tutaj wyręczanie dorosłego dziecka w obowiązkach czy podejmowanie za niego decyzji. Rozciągnięty nad nim nienaturalny parasol ochronny powoduje faktyczną infantyлизację dorosłego dziecka i trudności w podejmowaniu przez nie „dorosłych” ról społecznych. Jednocześnie osoby z zewnątrz w kontaktach z OzN często wyczuwają ich infantylność i traktują je jako „wieczne dzieci”.

Infantyлизacja, oprócz źródeł związanych z wychowaniem i socjalizacją, ma również korzenie w dużej liczbie wspólnych cech, jakie przypisywane są dzieciom i dorosłym OzN. Należy tutaj wskazać potrzebę opieki, niesamodzielność, uległość i konieczność kierowania życiem jednostki przez inne

---

9 Zjawisko infantyлизacji dotyka w pierwszej kolejności osoby z niepełnosprawnością intelektualną (por. Kijak 2016; Safta-Zecheria 2018) lub autyzmem (por. Stevenson, Harp, Gernsbacher 2011), jednak bywa też rozciągane na całą grupę OzN (por. Robey, Beckley, Kirscher 2006).

(bardziej doświadczone, odpowiedzialne) osoby. W przypadku dorosłych osób z niepełnosprawnością intelektualną (np. z zespołem Downa) powszechne jest zwracanie się do nich per „ty” (co w przypadku nieznanego dziecka jest normalne, ale budzi opór w przypadku nieznanego osoby dorosłej i może uchodzić za obelżliwe). Wpływa to z pewnego poczucia wyższości odczuwanego przez osoby sprawne.

Jak wskazuje Tom Shakespeare (2018), jedną z ważniejszych barier, jaką spotykają OzN, jest bariera zbyt niskich wymagań. Jest to widoczne w edukacji (szczególnie specjalnej), gdzie OzN poświęcają wiele czasu na rysowanie, taniec, teatr, podczas gdy nauka przedmiotowa i przygotowanie ich do zdobycia zawodu odsuwane są na dalszy plan, co powoduje dodatkową infantyлизację.

Infantyлизacja jest bardzo mocnym schematem myślenia o niepełnosprawności. Jej głównymi źródłami są poczucie wyższości wobec OzN z jednej strony i poczucie odpowiedzialności za nie z drugiej. Oba podejścia funkcjonują zarówno wśród specjalistów zajmujących się niepełnosprawnością, jak i w szerszych kręgach społecznych.

Drugim atrybutem jest wózek inwalidzki – powszechnie stosowany w symbolice niepełnosprawności (por. Zdrodowska 2018). W analizowanym materiale pojawia się on na każdej grafice. Nagminne jego występowanie wiąże się z pewnego rodzaju łatwością, jaką daje stosowanie przedstawienia graficznego o jednoznacznym przekazie. Symbol człowieka siedzącego na wózku stał się uniwersalną etykietą niepełnosprawności i został włączony w system znaków oficjalnych, czego wyrazem jest stosowanie go w kodeksie drogowym (znak P-24), dokumentach urzędowych (karta parkingowa dla osób niepełnosprawnych), życiu codziennym (oznakowanie toalet przystosowanych do potrzeb OzN).

Nietrudno zauważyć, że stosowanie powyższej symboliki jest uprawnione jedynie w przypadku osób z niepełnosprawnością ruchową i tak też jest używane w administracji publicznej (specjalne miejsca parkingowe i związane z tym karty, czy też dostosowane toalety, przeznaczone są dla osób o ograniczonej sprawności fizycznej). Jednocześnie osoby poruszające się na wózkach są najbardziej widoczną grupą, potencjalnie wymagającą największej liczby dostosowań – łatwo dostrzegalnych dla przeciętnego obserwatora (jak toalety, podjazdy, windy, transport publiczny). Sprawia to, że w powszechnym (potocznym) postrzeganiu niepełnosprawności konotacja wózka jest bardzo silna.

Atrybut wózka wiąże się z dużą kulturową wrażliwością na inność i odstawanie od normy. Osoby z widoczną niepełnosprawnością historycznie stanowiły grupę silnie napiętowaną ze względu na ich łatwą identyfikację – niewymagającą nawet pobieżnej interakcji, a tylko krótkiego spojrzenia. Natomiast pozostałe rodzaje niepełnosprawności w znacznej mierze nie są widoczne, a wiele z nich nie ujawnia się również w codziennych interakcjach społecznych. Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 lipca 2003 r. w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności w paragrafie 32 wymienia 11 kategorii (przyczyn) niepełnosprawności. Wśród nich, obok niepełnosprawności ruchowej, znajdują się niepełnosprawność intelektualna, choroby psychiczne, zaburzenia głosu, mowy, słuchu, wzroku, epilepsja, choroby układu oddechowego,

krążenia, układu pokarmowego, moczowo-płciowego, neurologiczne, endokrynologiczne, metaboliczne czy zakaźne.

„Swój” symbol posiadają Głusi (przekreślone ucho – pojawiające się niekiedy na tablicach informacyjnych) oraz niewidomi (człowiek z laską). Nie znalazły one jednak powszechnego zastosowania i nie weszły do zbiorowej świadomości. Nietrudno zauważyć, że prowadzenie codziennej komunikacji z użyciem osobnego symbolu dla każdej niepełnosprawności byłoby trudne i nieintuicyjne, a w większości przypadków bezcelowe. Symbole wózka, ucha, laski mają w dużej mierze wymiar techniczny – pojawiają się tam, gdzie potrzebne jest podanie informacji (np. specjalne miejsca parkingowe) lub ostrzeżenia (np. dla kierowców w pobliżu szkół, gdzie uczą się osoby niewidome).

Jednakże w przypadku wózka wymiar ten przekształcił się w kategorię społeczną – niepełnosprawność została wręcz z nim utożsamiona. Kojarzenie niepełnosprawności w ten sposób niesie ze sobą różne konsekwencje. Pojawiają się tutaj pewnego rodzaju wymazywanie ze społecznej świadomości innych rodzajów niepełnosprawności (zwłaszcza tych ukrytych) i brak rozumienia potrzeb osób, które swoim wyglądem i zachowaniem nie odbiegają od przyjętych norm, a które wymagają nieco innego traktowania lub wsparcia (jak np. krótszy czas pracy czy dostosowanie potrzeb edukacyjnych). Rozpatrywanie niepełnosprawności przez pryzmat wózka powoduje również pewną tendencję do patrzenia na OzN jako na stojące niżej (co wyraża się symbolicznie w tym, że stojąc, zawsze patrzymy na „wózkowicza” z góry), zależne (potrzeba pomocy w poruszaniu się, potrzeba tworzenia specjalnych – potencjalnie drogich – udogodnień), nieatrakcyjne (również seksualnie), ograniczone (fizycznie, ale również społecznie – co wynika z dostępności fizycznej przestrzeni publicznej), wymagające zwiększonego wysiłku w kontaktach z nimi (potrzeba pomocy, brak możliwości lub utrudnione działania, jak choćby wspólne wyjście do restauracji, na plażę czy w góry).

Wiarygodność ram

Najbardziej wiarygodnymi ramami wydają się charytatywna i medyczna. Są one w dużej mierze budowane na historycznie zakorzenionych wartościach, jakimi kierują się ich odbiorcy – powszechnych postawach charytatywnych i medycznych. Istotna jest tutaj atrybucja wewnętrzna – to OzN wymagają pomocy, zmiany i pracy nad nimi, ponieważ źródło niepełnosprawności leży w nich samych. „Memy” osadzone w tych ramach charakteryzują się również wiarygodnością empiryczną, używając atrybutu wózka i infantylizując OzN. Także promotorzy ram – w tym przypadku urzędnicy – mogą wydawać się wiarygodni, jako że to urzędy w dużej mierze realizują założenia związane z dystrybucją świadczeń czy przyznawaniem opieki medycznej, a urzędnicy występują w roli specjalistów (należy jednak zwrócić uwagę, że chociaż mogą oni uchodzić za specjalistów z perspektywy „zwykłego” klienta urzędu, to jednak nie zawsze muszą faktycznie specjalizować się w zakresie niepełnosprawności).

Ramy charytatywna i medyczna charakteryzują się również wysoką centralnością odnoszącą się do wartości odbiorców – ich schematy dobrze trafiają do wielu ludzi, którzy łatwo się z nimi identyfikują, mając podobne doświadczenia (jak np. udział w zbiórce charytatywnej czy obserwacja osoby

poruszającej się na wózku). Jednocześnie widoczny jest tutaj silny rezonans kulturowy – schematy interpretacyjne dobrze korespondują z główną narracją kulturową odnoszącą się do niepełnosprawności w kategoriach medycznych i pomocowych.

Rama społeczna charakteryzuje się niższą wiarygodnością. Wydaje się, że na obecnym etapie może się z nią identyfikować część środowiska OzN (nie wiadomo czy większość), jak też ich sojusznicy – najczęściej działacze społeczni z kręgu Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych. Wiarygodność przekazu obniża tutaj atrybut wózka, a więc pewne uogólnienie i stereotypizacja niepełnosprawności. Niejasny może być też odbiór autorów przekazu i ich intencje – dla osób przyjmujących perspektywę społeczną będą oni wiarygodni, jednak dla pozostałych mogą być niezrozumiali.

Dyskusja i wnioski

Analiza wykazała stosowanie przez administrację samorządową ramowania niepełnosprawności, które mieści się w znanych z literatury przedmiotu modelach niepełnosprawności. Rezonans ram jest tutaj bardzo silny, co uwidacznia się w ich dostosowaniu do doświadczenia odbiorców.

Jednym z charakterystycznych zjawisk jest budowanie mostów (ang. *frame bridging*). Dla ram medycznej i charytatywnej odbywa się ono poprzez symbolikę wózka, która stała się ogólnym schematem myślenia o niepełnosprawności – szczególnie silnym w potocznym jej rozumieniu. W połączeniu z infantyлизacją wywołuje ona silny rezonans ram, wsparty przez takie elementy jak „niepełnosprawny superbohater”, wezwania do pomocy czy relacja podległości wyrażana w układzie postaci na „memach”. W przypadku ramy społecznej twórcom „memów” M5 i M9 również nie udało się uciec od symboliki wózka. Została ona jednak w pewien sposób ukryta na rzecz uwypuklenia (ang. *frame amplification*) atrybutów związanych z aktywnością OzN. Zbudowano tutaj most w kierunku nowych odbiorców, jakimi mogą być OzN działające aktywnie na rzecz swojego środowiska. Odwołano się do bezpośrednich sytuacji, z którymi osoby te mogą się utożsamiać. Istotnymi operacjami są tutaj również transformacja (ang. *frame transformation*) i wprowadzenie nowej perspektywy w rozumieniu sytuacji OzN, które z przedmiotu rehabilitacji i biorców świadczeń stają się promotorami działań we własnej sprawie. Sytuacje uznawane zatem wcześniej za naturalne (perspektywa medyczna i charytatywna) jawią się jako niesprawiedliwe i wymagają naprawy.

Jak zauważają Chong i Druckman (2007), osoby, które mają silne przekonania, są mniej podatne na ramowanie kwestii sobie znanych (jeśli ramy nie są zgodne z ich przekonaniami). Wydaje się, że w omawianym przypadku zidentyfikowane ramy mogą raczej utwierdzać wielu odbiorców w ich opiniach i sposobach postrzegania niepełnosprawności, niż zmieniać ich perspektywę. O ile ramy medyczna i charytatywna są pewnego rodzaju „naturalnymi” schematami interpretacyjnymi, o tyle należy uczynić pewne zastrzeżenie związane z ramą społeczną. Otóż możliwe jest, że osoby posługujące się modelami medycznym i charytatywnym w niektórych „memach” – interpretowanych tutaj jako osadzone w ramach społecznych – dostrzegłyby elementy nawiązujące do dwóch pierwszych

modeli. Przykładem jest „mem” M5, którego interpretacja może nie być jednoznaczna i wynika w dużej mierze z orientacji badawczej autora (osadzonej w modelu społecznym i prawno-człowieczym). Inną niż proponowana wcześniej rama społeczna interpretacją mogłoby być tutaj określenie osoby siedzącej na wózku jako tej, która zasiada na sali w ostatnim rzędzie i być może tylko przysłuchuje się innym (w domyśle: sprawnym) osobom radzącym nad losem OzN, a więc jest symbolicznie mniej ważna, co kierowałoby analizę w stronę modelu medycznego i perspektywy osadzonej np. w „polskiej” szkole rehabilitacji. Wydaje się, że badanie wpływu stosowanych ram na ich odbiorców wymagałoby innych technik badawczych, pozwalających na uchwycenie bezpośredniej konfrontacji odbiorcy z materiałem.

Warto zwrócić uwagę na pewien (*nomen omen*) problem związany z relacją modeli niepełnosprawności i koncepcją problemu społecznego. O ile modele medyczny i charytatywny dobrze wpisują się w tę koncepcję (jako podejścia w oczywisty sposób rozwiązujące problem – poprzez szeroko pojęte usprawnianie, opiekę czy wsparcie materialne), o tyle relacja ta dla modelu społecznego ma nieco inny charakter. Z jednej strony pewne postulaty tej perspektywy – jak np. dostępność transportowa, komunikacyjna czy informacyjna dla osób z niepełnosprawnościami i ich włączanie w główny nurt życia społecznego – są propozycjami rozwiązań problemu. Z drugiej jednak dążenie do normalizacji (które jest tutaj podstawą) może prowadzić do przyjęcia kierunku, w którym niepełnosprawność przestaje być rozważana w kategorii problemu społecznego. Przykładem jest przywoływany wcześniej nurt *disability pride*, w którym niepełnosprawność uznawana jest za element tożsamościowy, warunkujący przynależność jednostki do grupy podkreślającej swoją odmiennność i czerpiącej z tej odmienności satysfakcję (Carling-Jenkins 2016)¹⁰.

Analiza ramowania, pomimo pewnych mankamentów, stanowi użyteczną metodę rozpoznawania schematów interpretacyjnych. Szczególnie interesujące jest rozpatrywanie oddziaływań ram, jak również analiza ich rezonansu. Podejście to pozwala na wydobycie interesujących zależności (jak np. naciski grup interesu) i pokazanie pewnego sprzężenia zwrotnego między ramami indywidualnymi i medialnymi (czy też w tym przypadku administracyjnymi).

Należy jednak zgłosić kilka uwag. Wydaje się, że metoda ta powinna być stosowana na większych próbach, co pozwoliłoby wyeliminować tworzenie ram przypadkowych (co nie znaczy, że nietrafnych), opartych na przykładach jednostkowych. W podjętej analizie sytuacja taka miała miejsce w przypadku ramy społecznej, której interpretacja została oparta na dwóch „memach” (M5, M9). Uzyskany w ten sposób wynik koresponduje z teorią *disability studies*, w ramach której funkcjonuje społeczny model niepełnosprawności, jednak interpretacja nie musi być jednoznaczna. Należy też zauważyć, że skromna reprezentacja ramy społecznej wśród analizowanych „memów” może wynikać z wciąż jeszcze ograniczonej recepcji społecznego modelu niepełnosprawności w Polsce. Pełne uzasadnienie i opis ramy społecznej jako schematu myślenia w administracji samorządowej wymaga dalszych

---

10 Nie powoduje to oczywiście możliwości postrzegania tej grupy przez społeczeństwo w kategoriach problemu społecznego. Sprawia jednak, że grupy wpływu z obszaru *disability pride* inaczej mówią o niepełnosprawności i mają też nieco inne cele, które przedstawiają decydom.

badań, a na podstawie dokonanej analizy można jedynie wysnuć hipotezę o jej istnieniu (w kontekście administracji samorządowej).

Na użytek badania uczyniono założenie, że mechanizmy związane z powstawaniem i dystrybucją ram poprzez strony internetowe administracji samorządowej odpowiadają działaniom typowo dziennikarskim. W obu przypadkach mamy podobny kanał komunikacji, a także (prawdopodobnie) analogiczne intencje związane z kształtowaniem opinii publicznej, które rozumieć można jako pewnego rodzaju misję (tutaj w kontekście niepełnosprawności).

Należy jednak podkreślić różnicę między perspektywą medialną (rozumianą jako dziennikarska) a perspektywą administracji samorządowej i związane z tym ograniczenie proponowanego badania. W pierwszym przypadku mamy do czynienia z instytucjami (np. konkretnymi wydawnictwami prasowymi czy koncernami medialnymi), które w świadomy sposób kreują pewną wizję świata (nawet jeśli pretendują do obiektywizmu i neutralności światopoglądowej). Nieco inaczej jest w przypadku administracji na poziomie lokalnym. Może ona mieć konotacje polityczne (np. wynikające z orientacji politycznej prezydenta czy wójta), jednak prawdopodobnie większość jej komunikatów ma charakter neutralny, związany z bieżącą organizacją prac urzędów. Dlatego też wydaje się, że powstawanie schematów myślenia jest tutaj w większym stopniu nieuświadomione i niezamierzone niż w przypadku prasy czy telewizji. Dzień osób niepełnosprawnych nie był zapewne w świadomości urzędników istotnym wydarzeniem (czego wyrazem była ograniczona liczba komunikatów – na poziomie kilkudziesięciu w całym kraju) i nie wymagał kreowania jakiegokolwiek konkretnej wizji niepełnosprawności, która miałaby (intencjonalnie) wpłynąć na odbiorców w określony sposób. Być może w przypadku ramy społecznej istniała większa celowość w kreowaniu przekazywanego komunikatu, jako że posługiwanie się społecznym modelem niepełnosprawności wymaga zazwyczaj pewnej refleksji i świadomości przemian zachodzących w postawach środowisk niepełnosprawnościowych. Możliwe jest zatem mówienie o pewnych wskaźnikach związanych z ustanawianiem agendy (ang. *agenda setting* – por. Kuypers 2009), czyli definiowaniem przez autorów komunikatów kwestii ich zdaniem ważnych. Jednak w ramach proponowanej analizy nie jest możliwe jednoznaczne rozstrzygnięcie tej kwestii.

Pogłębienia wymaga również kwestia podobieństwa (i różnic) mechanizmów powstawania i prezentowania ram w przypadku administracji samorządowej i dziennikarstwa. Wydaje się, że rządzą tutaj podobne mechanizmy, jednak wymaga to szerszej analizy. Punktem wyjścia mogłoby być rozróżnienie jakościowe pomiędzy mocno rzeczowym przekazem urzędniczym, pozbawionym zabarwienia emocjonalnego (jak np. wszelkie komunikaty związane z organizacją gminy czy powiatu) a narracjami dziennikarskimi.

Trudnością proponowanej analizy jest subiektywność interpretacji wynikająca z „efektu badacza”. Jak zauważa Jim Kuypers (2009: 198): „[...] nieostrożni krytycy często znajdują to, co postanowili znaleźć”. Zdanie to dobitnie podkreśla niebezpieczeństwo, jakiemu poddani są badacze stosujący analizę ramowania. W tym kontekście pewnym zabezpieczeniem prezentowanej analizy było podejście dedukcyjne (por. Dan 2018) wynikające z uczynienia jej podstawą modeli niepełnosprawności

prezentowanych w literaturze przedmiotu. Uzyskane wyniki korespondują ze znanymi z literatury modelami niepełnosprawności: medycznym, charytatywnym oraz społecznym, a także ich społecznym osadzeniem i odbiorem, co pozwoliło na analizę rezonansu ram. Analiza tego typu wydaje się przedsięwzięciem stosunkowo bezpiecznym, jednakże ograniczającym możliwości interpretacyjne. Początkową intencją autora było nie tylko wskazanie relacji (podobieństw) ram i modeli niepełnosprawności, ale również odnalezienie ewentualnych innych ram wykraczających poza nie. Jednak ostatecznie w badaniu nie zidentyfikowano takich. Może to być interpretowane zarówno jako przejaw starań o obiektywizm (na tyle, na ile jest on możliwy), nadmiernej ostrożności badawczej, jak i braku wnikliwości analitycznej. Wydaje się, że wątpliwości mogą do pewnego stopnia rozstrzygnąć odbiorcy badań (choć są oni jednocześnie „obciążeni” własnymi ramami).

Pewnym remedium może być tutaj (auto)refleksja i deklaracja perspektywy, z jakiej wychodzi dany badacz, co pozwala innym na lepszą ocenę wyników badań i rozumienie ich znaczenia. W tym przypadku jest to perspektywa modelu społecznego i prawno-człowieczego, powiązana z Konwencją o prawach osób niepełnosprawnych, jak również doświadczeniem autora jako działacza trzeciego sektora w organizacjach pracujących na rzecz (lub wspólnie z) OzN. Osadzenie w tej perspektywie może wpływać na postrzeganie konkretnych elementów przekazów medialnych w kontekście zaangażowania ich autorów (lub jego braku) w działania na rzecz wzmocnienia potencjału i samostanowienia OzN, podczas gdy inne atrybuty mogą umykać uwadze.

Innym sposobem na poprawę wiarygodności badań mogłoby być tworzenie zespołów, których członkowie dokonywaliby w pierwszej fazie niezależnych analiz, następnie ze sobą konfrontowanych – podejście takie zastosowali Mohammed El-Nawawy i Mohamad Hamas Elmasry (2017). Wydaje się, że ciekawym zabiegiem byłby eksperyment polegający na przedstawieniu „memów” grupie osób niezwiązanych z niepełnosprawnością i niemających na jej temat szerszej wiedzy, które mogłyby dokonać analizy na podstawie matrycy złożonej z narzędzi ramowania i rozumowania. Być może pozwoliłoby on na rzucenie dodatkowego światła na trafność analizy proponowanej w niniejszym opracowaniu.

Kolejnym etapem prezentowanych badań mogłoby być sprawdzenie, w jaki sposób zidentyfikowane ramy korespondują z działaniami administracji na polu polityki społecznej i sposobami reagowania na problem społeczny, jakim jest niepełnosprawność. Interesującą perspektywę teoretyczną – analizowania polityki publicznej w kontekście zaplanowanej porażki – proponuje Paweł Kubicki (2017). W tym ujęciu działania wobec OzN nie rozwiązują skutecznie ich problemów (czy też szerzej: problemu niepełnosprawności), ponieważ już na etapie planowania nie zakłada się sukcesu, a podejmowany wysiłek ma na celu raczej pokazanie, że „coś w danym kierunku jest robione”. Można postawić tutaj hipotezę, że zjawisko to wynika częściowo z funkcjonowania administracji publicznej w dużej mierze w medycznych i charytatywnych ramach myślenia o niepełnosprawności. Powoduje to, że działania – nawet poparte hasłami równych szans, włączania czy samostanowienia OzN – chociaż nakierowane na nowe rozwiązania, prowadzone są na bazie „starych” schematów interpretacyjnych, co utrudnia ich powodzenie.

Na zakończenie warto podkreślić, że ramowanie jest również sposobem komunikacji, w czasie której znaczne ilości informacji podlegają przetwarzaniu i negocjowaniu. Skomplikowane idee i wydarzenia „[...] wołają o ramowanie, ponieważ składają się ze zbyt wielu elementów wymagających uwagi” (Kuypers 2009: 182). W tym ujęciu proponowana analiza jest próbą pewnego uchwycenia i zakomunikowania zjawisk zachodzących w społecznym postrzeganiu niepełnosprawności, a jednocześnie głosem badacza z kręgu *disability studies*, zwracającym uwagę na kwestie społecznego postrzegania niepełnosprawności.

Bibliografia

Barnes Colin, Mercer Geof (2008) *Niepełnosprawność*. Warszawa: Wydawnictwo Sic!

Carling-Jenkins Rachel (2016) *Disability and Social Movements. Learning from Australian Experiences*. London, New York, NY: Routledge (<https://doi.org/10.4324/9781315577364>).

Chong Dennis, Druckman James N. (2007) *Framing Theory*. „Annual Review of Political Science”, vol. 10, s. 103–126 (<https://doi.org/10.1146/annurev.polisci.10.072805.103054>).

Cuesta-Claros Andrea, Malekpour Shirin, Raven Rob, Kestin Tahl (2021) *Understanding the roles of universities for sustainable development transformations: A framing analysis of university models*. „Sustainable Development”, vol. 30(3), s. 525–538 (<https://doi.org/10.1002/sd.2247>).

Czyżewski Marek (2010) *Analiza ramowa, czyli „co tu się dzieje?”* [w:] Erving Goffman, *Analiza ramowa*. Kraków: Zakład Wydawniczy Nomos, s. VII–XLVII.

Dan Viorela (2018) *Integrative Framing Analysis. Framing Health through Words and Visuals*. London, New York, NY: Routledge (<https://doi.org/10.4324/9781315171456>).

Degener Theresia (2016) *Disability in a Human Rights Context*. „Laws”, vol. 5(3), 35 (<https://doi.org/10.3390/laws5030035>).

El Damanhoury Kareem, Garud-Paktar Nisha (2021) *Soft Power Journalism: A Visual Framing Analysis of COVID-19 on Xinhua and VOA's Instagram Pages*. „Digital Journalism”, s. 1–23 (<https://doi.org/10.1080/21670811.2021.1957969>).

El-Nawawy Mohammed, Elmasry Mohamad Hamas (2017) *Valuing Victims: A Comparative Framing Analysis of The Washington Post's Coverage of Violent Attacks Against Muslims and Non-Muslims*. „International Journal of Communication”, vol. 11, s. 1795–1815.

Entman Robert M. (1993) *Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm*. „Journal of Communication”, vol. 43(4), s. 51–58 (<https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1993.tb01304.x>).

Entman Robert M. (2007) *Framing Bias: Media in the Distribution of Power*. „Journal of Communication”, vol. 57(1), s. 163–173 (<https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2006.00336.x>).

Franczak Karol (2014) *Perspektywa framing analysis – oferta analityczna dla badań nad dyskursem?* „Przegląd Socjologiczny”, t. 63(3), s. 135–156.

Franczak Karol (2017) *Analiza ramowania* [w:] Marek Czyżewski, Michał Otrocki, Tomasz Piekot, Jerzy Stachowiak, red., *Analiza dyskursu publicznego. Przegląd metod i perspektyw badawczych*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie SEDNO, s. 145–173.

Frysztański Krzysztof (2009) *Socjologia problemów społecznych*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.

Goodley Dan (2017) *Disability studies. An interdisciplinary introduction*. London: Sage.

Hong Seong Choul (2013) *Scare sells? A framing analysis of news coverage of recalled Chinese products*. „Asian Journal of Communication”, vol. 23(1), s. 86–101 (<https://doi.org/10.1080/01292986.2012.717090>).

Jakubas Agata (2018) *Rzecznictwo własnych praw (self-adwokatura) w obszarze edukacji dorastających osób z niepełnosprawnością intelektualną – perspektywa naukowa i praktyczna*. „Niepełnosprawność – Zagadnienia, Problemy, Rozwiązania”, nr III(28), s. 74–96.

Ketelaars Pauline, Walgrave Stefaan, Wouters Ruud (2014) *Degrees of frame alignment: Comparing organisers' and participants' frames in 29 demonstrations in three countries*. „International Sociology”, vol. 29(6), s. 504–524 (<https://doi.org/10.1177/0268580914548286>).

Kijak Remigiusz (2016) *Dorośli z głębszą niepełnosprawnością intelektualną jako partnerzy, małżonkowie i rodzice*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego.

Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz.U. z 2012 r., poz. 1169).

Kubicki Paweł (2017) *Polityka publiczna wobec osób z niepełnosprawnościami*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza Szkoły Głównej Handlowej.

Kuypers Jim A. (2009) *Framing Analysis* [w:] Jim A. Kuypers, red., *Rhetorical Criticism*. Lanham, MD, Boulder, CO, New York, NY, Toronto, Plymouth: Lexington Books, s. 181–203.

Mikołajczyk-Lerman Grażyna (2013) *Między wykluczeniem a integracją – realizacja praw dziecka niepełnosprawnego i jego rodziny. Analiza socjologiczna*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego (<https://doi.org/10.18778/7525-927-8>).

Miś Lucjan (2019) *Problemy społeczne Grupy Wyszehradzkiej*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Nowak Stefan (2011) *Metodologia badań społecznych*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Odebiyi Matthew, Sunal Cynthia S. (2020) *A global perspective? Framing analysis of U.S. textbooks' discussion of Nigeria*. „The Journal of Social Studies Research”, vol. 44, s. 239–248 (<https://doi.org/10.1016/j.jsr.2020.01.002>).

Pacholski Maksymilian, Słaboń Andrzej (2010) *Słownik pojęć socjologicznych*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego.

Pamuła Natalia, Szarota Magdalena, Usiekiewicz Marta (2018) „*Nic o nas bez nas*”. „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Cultura”, t. 10(1), s. 4–12 (<https://doi.org/10.24917/20837275.10.1.1>).

Rinaldi Chiara, Schalkwyk May Ci, Egan Matt, Petticrew Mark (2021) *A Framing Analysis of Consultation Submissions on the WHO Global Strategy to Reduce the Harmful Use of Alcohol: Values and Interests*. „International Journal of Health Policy and Management”, vol. 11(8), s. 1550–1561 (<https://doi.org/10.34172/ijhpm.2021.68>).

Robey Kenneth L., Beckley Linda, Kirschner Matthew (2006) *Implicit Infantilizing Attitudes About Disability*. „Journal of Developmental and Physical Disabilities”, vol. 18(4), s. 441–453 (<https://doi.org/10.1007/s10882-006-9027-3>).

Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 lipca 2003 r. w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności (Dz.U. z 2003 r. Nr 139, poz. 1328).

Safta-Zecheria Leyla (2018) *The infantilization of intellectual disability and political inclusion: a pedagogical approach*. „Revista de Științe ale Educației”, vol. XIX, nr 2(38), s. 104–112 (<https://doi.org/10.35923/JES.2018.2.08>).

Sesen Elif, Dogan Seyhmus, Siker Perihan (2019) *News Framing Analysis of the Health Crisis of 2017 in Turkey*. „The Journal of Social Sciences Research”, vol. 5(2), s. 308–316 (<https://doi.org/10.32861/jssr.52.308.316>).

Shakespeare Tom (2018) *Disability. The Basics*. London, New York, NY: Routledge (<https://doi.org/10.4324/9781315624839>).

Snow David A., Rochford Burke E. Jr., Worden Steven K., Benford Robert D. (1986) *Frame Alignment Processes, Micromobilization, and Movement Participation*. „American Sociological Review”, vol. 51(4), s. 464–481 (<https://doi.org/10.2307/2095581>).

Sovianti Rina (2019) *Framing Analysis: Release of Siti Aisyah by Malaysian courts in online media*. Series „Advances in Social Science, Education and Humanities Research”, vol. 343, Proceedings of the First International Conference on Administration Science (ICAS 2019), s. 71–74 (<https://doi.org/10.2991/icas-19.2019.15>).

Stevenson Jennifer L., Harp Bev, Gernsbacher Morton Ann (2011) *Infantilizing Autism*. „Disability Studies Quarterly”, vol. 31(3) (<https://doi.org/10.18061/dsq.v31i3.1675>).

Stiker Henri-Jacques (1999) *A history of disability*. Ann Arbor, MI: The University of Michigan Press.

Sztumski Janusz (2010) *Wstęp do metod i technik badań społecznych*. Katowice: Wydawnictwo „Śląsk”.

Wardekker Arjan, Lorenz Susanne (2019) *The visual framing of climate change impacts and adaptation in the IPCC assessment reports*. „Climatic Change”, vol. 156, s. 273–292 (<https://doi.org/10.1007/s10584-019-02522-6>).

Wibhisono I Gusti Lanang Agung Kharisma (2020) *Framing Analysis of the Kompas' COVID-19 Coverage: January 2020 Edition*. „Journal ASPIKOM”, vol. 5(2), s. 219–231 (<https://doi.org/10.24329/aspikom.v5i2.717>).

Winkler Carol, El-Damamhoury Kareem, Saleh Zainab, Hendry John, El-Karhili Nagham (2021) *Intersections of ISIS media leader loss and media campaign strategy: A visual framing analysis*. „Media, War & Conflict”, vol. 14(4), s. 401–418 (<https://doi.org/10.1177/1750635219889370>).

Zdrodowska Magdalena (2018) *Technologia jako narzędzie społecznej dystynkcji. Nieoczywiste relacje techniki i niepełnosprawności*. „Kultura Współczesna”, t. 3(102), s. 13–26 (<https://doi.org/10.26112/kw.2018.102.02>).

Aneks: Zestawienie „memów”

M1 – <http://www.dabrowatar.pl/3-grudnia-miedzynarodowym-dniem-osob-niepelnosprawnych/> [dostęp: 10.12.2021]; <https://urząd.sulkowice.pl/index.php/117-aktualnosci/1107-zyczenia-z-okazji-dnia-osob-niepelnosprawnych> (dostęp: 10.12.2021).

M2 – <https://www.dzierzoniow.pl/pl/news/z-niepe-nosprawno-ci-na-ty-poznaj-zrozum-pozb-d-si-obaw> [dostęp: 10.12.2021]; <https://miastoszczytno.pl/15732,Zyczenia-z-okazji-Miedzynarodowego-Dnia-Osob-Niepelnosprawnych.html> [dostęp: 10.12.2021]; <https://brzeszcze.pl/miedzynarodowy-dzien-osob-niepelnosprawnych,11075> [dostęp: 10.12.2021].

M3 – <https://www.powiat-slupca.pl/index.php/miedzynarodowy-dzien-osob-niepelnosprawnych/> [dostęp: 10.12.2021]; <https://umostrow.pl/aktualnosci/straz-miejska-na-miedzynarodowy-dzien-osob-niepelnosprawnych.html> [dostęp: 10.12.2021].

M4 – <https://www.powiatlobeski.pl/aktualnosci/3-grudnia-miedzynarodowy-dzien-osob-niepelnosprawnych.html> [dostęp: 10.12.2021].

M5 – <https://www.powiatwodzislawski.pl/w-sobote-obchodzimy-miedzynarodowy-dzien-osob-niepelnosprawnych.html> [dostęp: 10.12.2021].

M6 – <https://www.pruszkow.pl/mieszkanicy/niepelnosprawni/miedzynarodowy-dzien-osob-niepelnosprawnych/> [dostęp: 10.12.2021]; https://www.krakow.pl/bezbarier/aktualnosci/255250,60,komunikat,zyczenia_z_okazji_miedzynarodowego_dnia_osob_niepelnosprawnych.html [dostęp: 10.12.2021].

M7 – <https://www.wrotapodlasia.pl/pl/zdrowie/wiadomosci/inne/miedzynarodowy-dzien-osob-z-niepelnosprawnosciami--0312.html> [dostęp: 10.12.2021].

M8 – <http://www.kety.pl/Dzis-Miedzynarodowy-Dzien-Osob-Niepelnosprawnych-11938.html> [dostęp: 10.12.2021]; <http://www.wejherowo.pl/mobile/beta1/web/index.php/artykuly/wystawa-z-okazji-dnia-osob-niepelnosprawnych-a6935.html> [dostęp: 10.12.2021].

M9 – <https://www.pruszkow.pl/mieszkanicy/aktualnosci-mieszkaniec/3-grudnia-obchodzimy-swiatowy-dzien-osob-niepelnosprawnych/> [dostęp: 10.12.2021].

M10 – <https://www.wrotapodlasia.pl/pl/zdrowie/wiadomosci/inne/3-grudnia--dzien-osob-z-niepelnosprawnosciami.html> [dostęp: 10.12.2021].

M11 – <https://www.powiatwodzislawski.pl/osoby-z-niepelnosprawnosciami-sa-wsrod-nas-dzis-jest-ich-swieto.html> (dostęp: 10.12.2021); <https://www.koszalin.pl/pl/news/3-grudnia-miedzynarodowy-dzien-osob-niepelnosprawnych> (dostęp: 10.12.2021); <https://www.gryfice.eu/aktualnosci/dla-mieszkanca/b0cafbee99ce8ea02b991dee9d9e6d.html> (dostęp: 10.12.2021); <https://www.kolo.pl/wiadomosc/9406/3-grudnia-obchodzimy-miedzynarodowy-dzie-osb-niepelnosprawnych> [dostęp: 10.12.2021].

M12 – https://www.opocznoPowiat.pl/aktualnosc-2813-miedzynarodowy_dzien_osob.html [dostęp: 10.12.2021].

Cytowanie

Zbigniew Głąb (2022) *Wpisy okolicznościowe z okazji dnia osób z niepełnosprawnościami na stronach administracji samorządowej – analiza ramowania*. „Przegląd Socjologii Jakościowej”, t. XVIII, nr 4, s. 60–85 (<https://doi.org/10.18778/1733-8069.18.4.03>).

Commemorative Entries for the Day of People with Disabilities on the Websites of Local Administration: A Framing Analysis

Abstract: The article presents the results of the analysis of materials posted on the occasion of the disabled people's day (December 3rd) on websites run by communes, poviats, and voivodships. The aim was to indicate the main patterns of the perception of disability – understood in terms of a social problem – by public (local) administration. Based on the framing analysis, the following frames were identified: charity, medical, and social. They correspond to the models of disability known from the literature on the subject. The applied perspective also covered the frame resonance, including its reliability and the potential of impacting the audience. There was also a reflection regarding the mutual relationship between the researcher and the method, indicating the difficulties related to the interpretation of materials with the application of framing analysis.

Keywords: framing analysis, disability studies, local administration